

УДК 316.72

Шолох Олена Анатоліївна,
викладач кафедри педагогіки і методики
викладання історії та суспільних
дисциплін НУ «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна
ORCID ID orcid.org/0000-0003-0996-6138
timoshko49@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОРТРЕТА МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті розкриті педагогічні аспекти формування соціального портрета майбутнього психолога в умовах професійної підготовки, уточнено поняття «соціалізація особистості», виокремлено чотири етапи розвитку проблеми соціалізації студентської молоді, виділено характерні риси студентства як суспільної групи, обґрунтовано професійні та особистісні якості майбутнього психолога, визначено наукові підходи, щодо формування соціального портрета майбутнього психолога.

Проблема формування соціального портрета студента в умовах професійної підготовки тривалий час досліджувалась філософією, соціологією й психологією, вона не втратила своєї актуальності, про що свідчать постійні дискусії на сторінках видань найрізноманітнішого спрямування – від суто академічних до спеціалізованих. Стосовно порушеної проблеми, то спільною основою, яка дозволяє об'єднати зусилля багатьох спеціалістів, передовсім психолого-педагогічного профілю, може слугувати гуманістичний підхід, що у своєму конкретному вигляді реалізується у принципі особистісної-орієнтації навчання й виховання.

Ключові слова: соціалізація особистості; студент; соціальний портрет студента; майбутній психолог; професійна підготовка.

ВСТУП/INTRODUCTION

Постановка проблеми. Соціалізації майбутніх фахівців належить ведуче місце в освітньому процесі, адже саме за допомогою цієї категорії відкривається реальна можливість пояснення низки стрижневих психолого-педагогічних проблем як теоретичного так і практичного порядку. Не кожна людина здатна працювати практичним психологом, тому процес підготовки таких фахівців повинен обов'язково включати формування професійно важливих якостей особистості фахівця. До таких якостей можна віднести психологічний світогляд як певний тип життєвої філософії, побудована на цьому структура цінностей, спрямованість особистості, розвинені навички професійного спілкування, уміння керувати процесом взаємодії з іншими,

навички саморегуляції, розвинену професійну інтуїцію, специфічну Я-концепцію, альтруїстські установки та ін. Для психолога власна особистість – важливий інструмент у роботі .

Особливої уваги заслуговують питання закономірностей професійної підготовки як важливого етапу життєвого шляху особистості, яким є студентський вік. На студентський вік припадає процес активного формування соціальної зрілості. Соціальна зрілість передбачає здатність кожної молодої особи оволодіти необхідною для суспільства сукупністю соціальних ролей (спеціаліста, батька, матері, громадського діяча).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одним із шляхів розв’язання деяких аспектів проблеми соціалізації особистості є вивчення, систематизація та впровадження в практику здобутків вітчизняних і зарубіжних дослідників.

У дослідження зарубіжних науковців (Е. Дюркгейм, Дж. Дьюї, Х. Хьелл) розкриваються здебільшого теоретичні основи соціалізації особистості. У працях сучасних вітчизняних педагогів висвітлюються окремі теоретичні і практичні аспекти соціалізації особистості (В. Бакіров, А. Капська, Н. Лавриченко, В. Лозова та ін.).

Основи дослідження включають: філософські концепції соціалізації особистості І. Беха, Е. Дюркгейма, Дж. Дьюї. Загальнопедагогічні, психологічні та соціологічні підходи до соціалізації особистості розкриті у працях І. Зверєвої, А. Капської, Л. Коваль, Н. Лавриченка, А. Мудрик.

У працях В. Агеевца, В. Алексеєва, І. Беха, О. Бойчука, О. Волкового, А. Капської, П. Плотнікова були визначені основні аспекти соціального становлення, динаміки різних сфер життєдіяльності студентської молоді, її проблеми в умовах суспільних реформ та ціннісних орієнтацій .

Серед українських та зарубіжних науковців, які приділили достатньо уваги вивченню соціального портрета сучасного студента, передусім потрібно назвати таких, як: В. Андрущенко, В. Бех, А. Ярошенко, Н. Крохмаль, А. Вишняк, Н. Чурилов, С. Макєєв, А. Іванова, М. Карпенко, М. Кибакин, В. Лапшов, Т. Лисовський, І. Мартинюк.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – розкрити педагогічні аспекти формування соціального портрета майбутнього психолога в умовах професійної підготовки.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено **завдання**:

- розкрити теоретичні основи проблеми формування соціального портрета майбутнього психолога в умовах професійної підготовки;
- виділили характерні риси студентства як суспільної групи;
- визначити засадничі складники формування соціального портрета майбутнього психолога .

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Електронний фаховий журнал
«Теорія та методика управління освітою» том 1 (22) (2019)

Система підготовки практичного психолога орієнтована головним чином на оволодіння студентами певною системою теоретичних знань, освоєння зовнішніх вимог, спеціальних умінь і технік. Як правило, у процесі навчання майбутніх психологів недостатньо враховано специфіку професії психолога, її спрямованість на надання психологічної допомоги іншим в тому сенсі, що основним інструментом його діяльності, окрім тестів і спеціальних психологічних методик, має виступати його сформована особистість. Рівень соціально-економічного розвитку суспільства робить потребу в освіті дійсно масовою. Стан освіти є не тільки наслідком, але й необхідною умовою науково-технічного прогресу. Незважаючи на відмінності свого соціального походження і матеріальних можливостей, кольору шкіри, релігійних вподобань, місця проживання і т. д., така категорія соціуму як студентство пов'язана загальним видом діяльності і утворює в цьому сенсі певну соціально-професійну групу [1].

Поняття «студент» - (лат. *studens*, родовий відмінок *studentis* ми усвідомлюємо як «ретельно працюючий», «такий, що займається»), учень закладу вищої освіти. В «Українському педагогічному словнику» «студент» трактується як учень вищого навчального закладу [2].

В епоху середньовіччя студентами називали будь-яких осіб, зайнятих процесом пізнання. З організацією університетів термін «студент» став уживатися для означення тих, хто навчається і викладає, а після введення учених звань для викладачів (магістр, професор тощо) – і для учнівської молоді. У США, Великій Британії й інших країнах студентами називають також учнів коледжів. В Україні студент – об'єкт педагогічної діяльності, особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого закладу освіти та навчається за денною або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів [3].

Аналіз науково-педагогічної і психологічної літератури свідчить, що тлумачення понять «студент» та «студентство» різняться між собою. Соціологи Б. Рубін та Ю. Колесникова в роботі «Студент очима соціолога», стверджують, що: «Студентство – це мобільна соціальна група, метою існування якої є організована підготовка до виконання високих професійних і соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві» [4].

Сучасні дослідники розглядають соціальну групу в системі вузу, яка має свою мету, свої специфічні особливості і готується до виконання соціальних ролей і функцій інтелігенції. На думку С. Савченка, «було б неправильним розглядати студентство, як стан у процесі підготовки статусної інтелігенції [5].

Ми поділяємо думку А. Власенка, який зазначає, що: «Студентство – це особлива соціальна група, що формується з різних соціальних утворень суспільства, яка характеризується особливими умовами життя, праці і побуту, особливою суспільною поведінкою і психологією, для якої

отримання знань і підготовка себе для майбутньої роботи, в науці, культурі є головним і в більшості випадків єдиним заняттям» [6].

В свою чергу, Т. Іщенко акцентує увагу на тому, що: «Студентство – особлива соціальна група суспільства, резерв інтелігенції – об'єднує у своїх лавах молодих людей приблизно однакового віку, освітнього рівня – представників всіх класів, соціальних верств і груп населення».

Зважаючи на вищезазначене, ми виділили характерні риси студентства як суспільної групи:

- особливість характеру праці студентів, що полягає в систематичному накопиченні, засвоєнні та оволодінні науковими знаннями;

- основні соціальні ролі, визначені положенням студентства як резерву інтелігенції, його приналежністю до молодого покоління – молоді;

- особливі умови життя, праці і побуту, соціальна поведінка і система ціннісних орієнтацій;

- соціальний престиж студентів, адже він допомагає усвідомлювати, що вищий навчальний заклад є одним із засобів кар'єрного зросту [7].

В Україні молодь, а саме студентство, відіграє важливу роль у суспільному житті і позитивно впливає на зміни в суспільстві, творить добродійні та соціально значущі справи, вирішує нагальні проблеми, долучається до активної участі повноцінного життя громадян. Майбутнім фахівцям властиве прагнення реалізувати себе через свою професійну діяльність, що є однією з основних людських цінностей, незвіданою допоки метою та важливим педагогічним аспектом соціалізації особистості в сучасному мінливому соціумі. Усе це впливає на професійне самовизначення майбутніх фахівців та соціальне становлення їх в умовах ЗВО [8].

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для реалізації поставленої мети і вирішення завдань було використано комплекс теоретичних методів: аналіз психолого- педагогічної літератури, нормативно-правових документів, наукових статей та дисертаційних досліджень, які позиціонують розкриття сутності формування соціального портрета майбутнього психолога в умовах професійної підготовки.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що залучення майбутніх психологів до проектування своєї освіти, свого майбутнього фаху, на думку І. Бега, з одного боку, дозволяє зміцнювати професійну мотивацію, а з іншого – слугувати зразком для побудови життєвої і професійної стратегії

У цьому педагогічному аспекті надзвичайно важливо, щоб на ранніх етапах професійного становлення майбутні фахівці почали осмислювати свій ціннісний простір у досягненні професійної компетентності, побачили його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії, а також були залученими до спеціально організованої роботи з векторів розвитку своїх соціально-смыслових орієнтирів [9].

У підготовці соціально-адаптованого фахівця особливу роль виконує вищий навчальний заклад, де формується майбутнє нації, її суспільний і культурний генофонд, що, у свою чергу, виступає надійним чинником утвердження прогресивного в розвитку держави, удосконалення студентських стосунків. Виявлення специфіки соціалізації студентів в сучасних умовах є однією із актуальних проблем соціально-педагогічної науки [10].

Результати аналізу соціально-педагогічної літератури свідчать про те, що вивченню цієї проблеми приділялась значна увага. Але, на жаль поняття «соціалізація» використовується багатьма авторами в різноманітних значеннях. Перш за все, *соціалізація особистості* – це процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в даному суспільстві [11].

У процесі ж соціалізації у майбутніх психологів формуються соціальні якості, знання, вміння, відповідні навички, що дає їй змогу стати дієздатним рятувальником соціальних відносин у суспільстві. Соціалізація відбувається як за умов стихійного впливу на особистість різних обставин життя, так і за умов цілеспрямованого формування особистості. Завдяки активності людини, її життєвий шлях, відображення нею соціально-психологічної реальності перетворюється в складну двосторонню взаємодію особистості та соціального життя. Складний процес взаємовпливу одне на одного і є джерелом розвитку та становлення індивіда. Як відомо, поняття «соціалізація» з'явилося у ХІХ століття і пов'язувалося з такими іменами, як, Ж. Тард, Ф. Гіддінг та ін. [12].

Ознайомившись із результатами наукових розвідок Л. Міщик, ми можемо стверджувати, що «соціалізація» для майбутнього психолога це:

- процес інтеграції, під час якого індивід з певними біологічними задатками набуває якостей, необхідних йому для життєвої та професійної діяльності в суспільстві;

- процес формування, розвитку і становлення особистості під впливом навчання, виховання та засвоєння елементів культури, норм, цінностей асоціальних ролей, які є сутнісними для цього суспільства та певних соціальних спільнот.

У Національній програмі виховання студентської молоді поняття «соціалізація» визначено, як процес соціального розвитку особистості, формування її соціальних якостей і результат виховання молоді, який здійснюється в ході їхньої діяльності та спілкування з іншими людьми [13].

Як стверджує О. Безпалько, соціалізація розглядається як процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням і відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямованими умовами життя всіх її етапів. Соціалізація неможлива без активної участі самої людини в процесі

засвоєння широкого кола цінностей, понять, навичок, за допомогою яких складається її повсякденне життя і формування соціального портрета особистості студента [14].

Педагогіка, як фундаментальна суспільна наука, що вивчає закономірності здійснення навчально-виховної діяльності, а також функціонування системи освіти, стала основою для соціалізації особистості, наука про закономірності та механізми становлення і розвитку особистості в процесі здобуття освіти та виховання у різних соціальних інститутах, а також соціально орієнтована діяльність освітніх, наукових, культурних та інших закладів, установ і соціальних служб, що сприяють формуванню соціальної активності дітей та молоді в процесі вирішення суспільних, політичних, економічних та інших проблем суспільства [15].

Джерела сучасної концепції соціалізації майбутніх фахівців у галузі психології знаходимо в працях Ж. Тарда та Т. Парсонса. Вивчення процесів соціалізації в наш час зводиться до широкого й вузького розуміння цього поняття. Соціалізація в широкому розумінні - це визначення походження й формування родової природи людини. Йдеться про історичний процес розвитку людства. Соціалізація у вузькому розумінні - це процес залучення людини до соціального життя шляхом активного засвоєння його норм, цінностей та ідеалів. Багато галузей наукового знання досліджували феномен соціалізації, в ньому постійно розкривались нові якості, що лише підкреслює багатоаспектність поняття, а не означає щораз нове його тлумачення. Адже будь-яка наука, що вивчає даний процес, розкриває тільки ті його сторони, які належать до предмета її вивчення [16].

На нашу думку, ці та інші наукові аксіоми щодо соціалізації майбутніх фахівців в цілому, формування соціального портрета майбутнього психолога, зокрема мають бути засадничими в освітньому процесі ЗВО.

Соціалізуючись, людина не пасивно приймає різні впливи (зокрема виховні), а поступово переходить від позиції об'єкта соціального впливу до позиції активного суб'єкта. У процесі соціалізації індивід бере активну участь у соціальних відносинах [17].

Складовими системи соціалізації особистості є такі соціальні структури як: родина, дошкільні установи, школа, неформальні об'єднання, ЗВО, трудові колективи тощо. Такі інститути є доступними для всіх учасників освітнього процесу і допомагають формувати соціальний портрет майбутнього фахівця.

На наше переконання, соціальний портрет майбутнього психолога має включати здібності, які ми розглядаємо як індивідуальні генетично закладені і набуті властивості особистості, що сприятимуть успішному виконанню професійної діяльності. До процесу формування соціального портрета майбутнього психолога можна включити такі складові:

– професійна підготовка психолога, наявність у нього набору усіх професійних вмінь та навичок;

Електронний фаховий журнал
«Теорія та методика управління освітою» том 1 (22) (2019)

- професійне спрямування майбутнього фахівця;
- особливості особистого життя: наскільки благополучне його власне життя, чи наявне в ньому любов взаєморозуміння з близькими людьми, матеріальна забезпеченість, побутова облаштованість тощо;
- морально-етичні якості майбутнього психолога: чесність, порядність, відповідальність, інтелігентність, людяність, доброта, надійність, принциповість, безкорисливість, конфіденційність;
- комунікативні якості майбутнього психолога: особиста привабливість, ввічливість, повага до оточуючих, готовність допомогти, авторитет, тактовність, уважність, спостережливість, вміння бути хорошим співрозмовником, комунікабельність, доступність контактів, довіра до оточуючих, емпатія;
- вольові якості майбутнього психолога: впевненість у собі, витримка, схильність до ризику, сміливість, незалежність, стриманість, врівноваженість, рішучість, ініціативність, самостійність, самоорганізація, настирливість, цілеспрямованість;
- організаційні якості майбутнього психолога : вимогливість до себе та оточуючих, схильність брати на себе відповідальність, вміння приймати рішення, вміння правильно оцінити себе та співрозмовника, любити свою роботу, бути терпимим до людей, які потребують професійної психологічної допомоги [13].

Досліджуючи процес соціалізації майбутніх фахівців, В. Юматова відмічає, що це «багатогранний процес, який включає педагогічні (виховання й самовиховання) і соціальні (суб'єктивні умови життєдіяльності, соціальні інститути) впливи, які відбуваються в поглядах і поведінці студентів [18].

Здійснивши ретроспективний аналіз процесу формування соціального портрету майбутнього фахівця у зарубіжних джерелах дозволяє нам виокремити етапи розвитку проблеми соціалізації студентської молоді:

1 етап – від 1880 до 1917 року – характеризується дослідженням проблем свідомості, виховання, освіти.

2 етап – 20-30-ті роки ХХ ст. – характеризується дослідженням проблем розвитку індивідуальності.

3 етап – 40-60-ті роки ХХ ст. – характеризується дослідженням інститутів соціалізації студентської молоді, взаємодії між освітніми закладами й суспільством.

4 етап – 70-90-ті роки ХХ ст. – характеризується дослідженням проблеми соціалізації в контексті науки про виховання, взаємодії системи «студент – освітньо-виховне середовище» в умовах педагогічного ЗВО [19].

Успішна самореалізація сучасного майбутнього фахівця – це необхідність переходу від впорядковано-логічного і механістично-примітивного сприйняття до «критичного мислення». Ця необхідність повинна супроводжуватися відмовою від парадигми вивчення соціального портрета майбутнього фахівця у практиці вищої школи, яка здійснюється в

Електронний фаховий журнал
«Теорія та методика управління освітою» том 1 (22) (2019)

основному за такими показниками: мотиви вступу до ЗВО, ступінь сформованості умінь і навичок самостійної роботи, характер інтересів, захоплень, рівень розвитку здібностей, особливості характеру, стан здоров'я, відповідність їх змісту майбутньої професії і вимогам до неї тощо. Враховуючи це, можна виділити наукові підходи, щодо формування соціального портрета майбутнього психолога [20].

Поняття «підхід» розкривається у довідниковій літературі як сукупність прийомів, способів (у впливі на будь-кого, будь-чого, у вивченні чого-небудь, у веденні справи). На думку І. Зимньої, «підхід до навчання» у ЗВО слід усвідомлювати по-перше, як світоглядну категорію, у якій відбиваються соціальні настанови суб'єкта як носіїв суспільної свідомості; по-друге, як глобальну та системну організацію педагогічного процесу, що включає усі його компоненти і самих суб'єктів педагогічної взаємодії (викладача- студента); по-третє, як поняття, що є ширшим за поняття стратегії навчання і повинно включати в себе відповідні методи, форми, прийоми. Авторка називає такі ознаки особистісно-орієнтованого підходу у навчанні: створення умов для самореалізації, активізація суб'єктів освіти, забезпечення єдності зовнішніх і внутрішніх мотивів того, хто навчається, одержання задоволення від вирішення поставлених завдань у співробітництві з іншими, забезпечення умов для самооцінки, саморегуляції, самоактуалізації, тощо [11].

З позицій *соціально-демографічного підходу*, студентство розглядається як сукупність людей з певними демографічними характеристиками, віковими особливостями, що обумовлює їх специфічний спосіб життя, молодіжні субкультури, соціальні ролі та статуси у суспільстві. Студентський вік - це період становлення і стабілізації характеру, найбільш активного розвитку етичних і естетичних відчуттів, оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини: громадянських, професійно-трудова та ін. [21].

Аналізувати сутність соціалізації майбутніх психологів, яка полягає у вивченні сукупності ролей, статусів, характерних для взаємовідносин в освітньому середовищі допоможе *системно-структурний підхід*. Наприклад, університет розглядається як «ансамбль» позицій, статусів, які розподілені між професорами, викладачами, студентами, бібліотекарями, вахтерами та ін., де всі виконують взаємодоповнюючі ролі. Саме такий підхід до дослідження студентства як соціального феномену дозволяє виявити дійсно загальні сторони, зв'язки і відносини студентства з іншими верствами і сферами суспільства, які на всіх історичних етапах мають необхідний і достатній характер [22].

Важливим підходом є *особистісний підхід*, який досить часто звучить у психологічній та педагогічній літературі й уже декілька десятиріч означає особливий принцип, загальний спосіб наукового підходу до майбутнього фахівця в його вихованні та навчанні [8].

У процесі нашого дослідження, ми звернули увагу на те, твердження,

що *«особистісний підхід»* означає, що він дорівнює врахуванню індивідуально-психологічних особливостей. Особистісний підхід виступає як підхід до людини, з розумінням її як системи, що визначає усі інші психічні явища.

У зв'язку з цим треба наголосити, що одна з важливих функцій особистості – безперервний пошук, обґрунтування та перегляд життєвих позицій, перетворення самого себе у різних видах діяльності. У цьому сенсі особистісна орієнтація майбутніх психологів може надати їм нового значення, прогнозованого на професійну діяльність [23]

Ми поділяємо думку вітчизняної дослідниці В. Лозової, яка справедливо стверджує, що у педагогічній науці все частіше вживається поняття *«особистісно-діяльнісний підхід»*, де особистісний і діяльнісний аспекти утворюють нерозривну, єдину інтеграцію, спрямовану на саморух, самозростання і в заключному результаті на самореалізацію своїх можливостей особистості. Тому особистісно-діяльнісний підхід можна віднести і до неперервної освіти, оскільки він характеризується ціннісним ставленням, позитивними можливостями особистості у діяльності; включенням особистісного досвіду молодої психолога до освітнього процесу, який включає когнітивний (знання), операційний (уміння) та аксіологічний (цінності, настанови) блоки. Загальним у особистісно-діяльнісному підході є створення умов для розвитку і саморозвитку особистості студента, реалізація педагогом відповідальної позиції за результати навчального процесу [24].

Особистісно-діяльнісний підхід у підготовці студентів університету до професійної діяльності передбачає взаємну обумовленість становлення діяльності і особистості у педагогічному процесі через його особистісний і діяльнісний аспекти [25].

Особистісна і професійна самореалізація педагогів ЗВО та студентів у межах особистісно-діяльнісного підходу відбувається у безперервному процесі саморозвитку посередництвом навчальної, педагогічної і практичної психологічної діяльності.

В свою чергу, у процесі нашого дослідження ми визначили негативні риси у процесі формування соціального портрета майбутнього психолога:

- *Споживацьке ставлення до життя*, оскільки багато студентів наполягають на негайному задоволенні своїх бажань.

- *Орієнтація на розваги*, яка погано поєднується зі старанністю і кропіткою працею, необхідними для здобуття ґрунтовних знань.

- *Нестримність бажань*, які, згідно з постмодерністськими установками, слід негайно задовольнити, і середовище має надавати для цього всі необхідні умови.

- *Життєва короткозорість*, адже у багатьох представників студентської молоді украй низько розвинені навички критичного мислення, вони пасують перед труднощами і не уміють, або не мають бажання планувати свої дії далеко вперед.

- *Висока самооцінка*, оскільки нинішні студенти упевнені у своїй унікальності, у тому, що можна досягати результатів без особливої напруги.

- *Скептицизм, падіння довіри* до авторитетів і традиційних джерел знань, внаслідок чого студенти почали ставити під сумнів істинність навчального матеріалу, який їм викладається, і надавати набагато більшого значення особистому досвіду, що надзвичайно ускладнює процес вищої освіти, принципом якої залишається об'єктивність.

- *Цинізм*, оскільки серед сучасних студентів спостерігається низький рівень довіри до інститутів держави, засобів масової інформації, релігії і бізнесу, це розповсюджується і на вищу освіту.

- *Професійна інертність*, оскільки сучасні студенти надзвичайно мало часу проводять за підручниками, їхню увагу привертають лише ті навчальні предмети, що мають безпосереднє відношення до майбутніх заробітків. Сучасна молодь, безперечно, має доступ до широких масивів інформації, але часто не здатна відрізнити важливе від другорядного. Студенти жваво цікавляться лише тим, який матеріал увійде до екзаменаційних білетів і що буде потрібно, щоб отримати гарну оцінку [26].

Враховуючи вищезазначене, на допомогу прийде осмислене і усвідомлене використання педагогічних аспектів формування соціального портрета майбутнього психолога в умовах університетської освіти. Усі означені наукові підходи дозволяють розглядати студента як особистість, що самостверджується та самореалізується в освітньому процесі ЗВО, здатну до ефективної самоорганізації і саморегуляції і вчинків, в ході якого формується соціальний портрет майбутнього фахівця.

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Таким чином, соціальний портрет майбутніх фахівців в цілому та майбутніх психологів зокрема, формується у складних умовах, і щоб мінімізувати негативні впливи та зменшити умови, що призводять до її десоціалізації особистості студента, необхідні виважені та особистісно-орієнтовані програми соціального виховання та подальший розвиток системи соціальної роботи та соціальної підтримки студентів. Загалом, соціалізацію майбутніх психологів слід розглядати, як комплексну проблему перший етап вирішення якої вони проходять в умовах сучасного ЗВО.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

[1] Астахова В.И. Система образования Украины в поисках ответов на глобальные вызовы эпохи. Новый коллегіум. 2004. № 5/6. С. 12 – 15.

[2] Головатий М.Ф., Цибульник В.С. Проблеми молодіжної політики. Філософська і соціологічна думка. 2011, №12. С. 28-31.

[3] Белова Л.О. Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики. Х.: Вид-во НУА, 2004. 264с.

Електронний фаховий журнал
«Теорія та методика управління освітою» том 1 (22) (2019)

[4] Леонтьев А.Н. Психологические вопросы формирования личности студента. Психология в вузе. 2003. № 1-2. 241 с.

[5] Савченко С.В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства. Луганск: Альма Матер, 2003. 406 с.

[6] Казанцева Т.А., Олейник Ю.Н. Взаимосвязь личностного развития и профессионального становления студентов-психологов. Психологический журнал. 2002. Т.23. № 6. С.51-59.

[7] Бубнова С.С. Ціннісні орієнтації особистості як багатомірна нелінійна система. Психологічний журнал. 1999. № 5. С.38-44.

[8] Андреевкова Н.В. Проблема социализации личности. М. 1970. 405с.

[9] Бакіров В.С. «Суспільство знань» та трансформація вищої освіти. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук, пр.: 2 т. Т. 1. Х.: Видав, центр Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна, 2006. С. 352-357

[10] Бойчук О.В. Студент у суспільстві знань. Науковий світ. 2004. №5. С. 6-8.

[11] Мельник Л.П. Сучасний студент: проблеми і перспективи. Нові технології навчання. К.: Науково-мет. центр вищої освіти, 2003. №7. Вип.35. С. 131-140.

[12] Плотніков П.В. Соціалізація: проблеми формування культури української молоді. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. Київ-Запоріжжя, 2003. Вип. 27. С. 87-93.

[13] Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні (проект). Освіта України. 2004. № 94. С. 6-10.

[14] Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с

[15] Євтух М.Б., Сердюк О.П. Соціальна педагогіка: підручник. К.: МАУП, 2002. 232 с.

[16] Мудрик А.В. Общение в процессе воспитания. М.: Педагогическое общество России, 2001. 178 с.

[17] Цехмістрова Студент XXI століття та виклики часу. Нові технології навчання: науково-методичний збірник / ред. кол. О.П. Гребельник (гол. ред.) та інші. К.: Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти, 2008. №5. Вип. 53. С. 8-11.

[18] Юматова В.Ю. Професійна підготовка студентів педагогічного інституту. К.: Вища школа, 19 с.

[19] Євтух М.Б. Методологічні засади розбудови особистісно-орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі. Філософія освіти XXI століття: Проблеми і перспективи: Зб. наук. пр. К.: Знання, 2000. С. 42-50.

[20] Волков О.С. Залежність ціннісних орієнтацій студентів від зміни видів діяльності. Соціальний педагог. 2002. №7. С. 58-67.

[21] Скок М.А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г.Шевченка. Вісник ЧДПУ. Чернігів, 2002. Вип. 11: Серія: Психологічні науки. С. 128-132.

[22] Кутеева В.П. Формирование познавательной активности будущих специалистов. Психологические проблемы формирования специалиста в вузе: Межвуз. сб. науч. труд. Саранск, 1989. С. 105-109.

[23] Зеер Э.Ф. Кризисы профессионального становления личности. Психологический журнал. Т. 18. № 6. С.35-44.

[24] Лозова В.А. Стратегічні питання сучасної дидактики. Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні Ч.1Харків: ОВС, 2002. С.96-97.

[25] Гончаров О.М. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. Практична психологія та соціальна робота. 2004. №6 С. 76 – 78.

[26] Плотніков П.В. Влада молоді, молодь владі – шлях до прискорення соціалізації. Соціалізація особистості: Зб. наук. пр. / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. К.: Логос, 2002. Т. ХУІ. С.11-23.

Sholokh Olena Anatoliivna,
teacher of the Department of Pedagogy and Teaching Methods
history and social disciplines
Chernihiv College of TG Shevchenko,
Chernihiv, Ukraine
ORCID ID orcid.org/0000-0003-0996-6138
timoshko49@gmail.com

PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMATION OF SOCIAL PORTRAIT OF A FUTURE PSYCHOLOGIST IN CONDITIONS OF PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. In the article pedagogical aspects of forming a social portrait of the future psychologist in terms of professional training are revealed, the concept of "socialization of the personality" is specified, four stages of development of the problem of socialization of student youth are distinguished, characteristic features of the student as a social group are highlighted, professional and personal qualities of the psychologist are substantiated, on the formation of a social portrait of a future psychologist.

The problem of forming a social portrait of a student in terms of vocational training has long been studied in philosophy, sociology and psychology, it has not lost its relevance, as evidenced by the constant discussions on the pages of a variety of topics - from purely academic to specialized. With regard to the problem raised, a common basis that allows many specialists to join forces, especially the psychological and pedagogical profile, can be a humanistic approach, which in its

specific form is implemented in the principle of personal-orientation of education and upbringing.

Keywords: personality socialization; student; social portrait of a student; future psychologist; professional training.

Шолох Елена Анатольевна,
преподаватель кафедры педагогики и методики преподавания
истории и общественных дисциплин
НУ «Черниговский колледж» имени Т. Г. Шевченко,
м., Чернигов, Украина
ORCID ID orcid.org/0000-0003-0996-6138
timoshko49@gmail.com

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ
СОЦИАЛЬНОГО ПОРТРЕТА БУДУЩЕГО ПСИХОЛОГА В УСЛОВИЯХ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ**

Аннотация. В статье раскрыты педагогические аспекты формирования социального портрета будущего психолога в условиях профессиональной подготовки, уточнено понятие «социализация личности», выделены четыре этапа развития проблемы социализации студенческой молодежи, выделены характерные черты студенчества как общественной группы, обоснованно профессиональные и личностные качества будущего психолога, определены научные подходы, по формированию социального портрета будущего психолога.

Проблема формирования социального портрета студента в условиях профессиональной подготовки длительное время исследовалась философией, социологией и психологией, она не потеряла своей актуальности, о чем свидетельствуют постоянные дискуссии на страницах изданий самого разного направления - от чисто академических к специализированным. Относительно затронутой проблемы, то общей основой, которая позволяет объединить усилия многих специалистов, прежде психолого-педагогического профиля, может служить гуманистический подход, в своем конкретном виде реализуется в принципе личностной-ориентации обучения и воспитания.

Ключевые слова: социализация личности; студент; социальный портрет студента; будущий психолог; профессиональная подготовка.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Astahova V.I. Sistema obrazovanija Ukrainy v poiskah otvetov na global'nye vyzovy jepohi. Novij kolegium. 2004. № 5/6. S. 12 – 15.
- [2] Holovatyj M.F., Tsybulnyk V.S. Problemy molodizhnoi polityky. Filosofska i sotsiolohichna dumka. 2011, №12. S. 28-31.
- [3] Belova L.O. Vykhovna systema VNZ: pytannia teorii ta praktyky. X.: Vyd-vo NUA, 2004. 264s.

Електронний фаховий журнал
«Теорія та методика управління освітою» том 1 (22) (2019)

- [4] Leont'ev A.N. Psihologicheskie voprosy formirovaniia lichnosti studenta. Psihologija v vuze. 2003. №1-2. 241 s.
- [5] Savchenko S.V. Socializacija studencheskoj molodezhi v uslovijah regional'nogo obrazovatel'nogo prostranstva. Lugansk: Al'ma Mater, 2003. 406 s.
- [6] Kazanceva T.A., Olejnik Ju.N. Vzaimosvjaz' lichnostnogo razvitija i professional'nogo stanovlenija studentov-psihologov. Psihologicheskij zhurnal. 2002. T.23. №6. S.51-59.
- [7] Bubnova S.S. Tsinnisni orijentatsii osobystosti yak bahatomirna neliniina systema. Psykholohichnyi zhurnal. 1999. № 5. S.38-44.
- [8] Andreienkova N.V. Problema sotsyalyzatsyy lichnosti. M. 1970. 405s.
- [9] Bakirov V.S. «Suspilstvo znan» ta transformatsiia vyshchoi osvity. Metodolohiia, teoriia ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspilstva: Zb. nauk, pr.: 2 t. T. 1. X.: Vydav, tsentr Kharkivskoho nats. un-tu im. V.N. Karazina, 2006. S. 352-357
- [10] Boichuk O.V. Student u suspilstvi znan. Naukovyi svit. 2004. №5. S. 6-8.
- [11] Melnyk L.P. Suchasnyi student: problemy i perspektyvy. Novi tekhnolohii navchannia. K.: Naukovo-met. tsentr vyshchoi osvity, 2003. №7. Vyp.35. S. 131-140.
- [12] Plotnikov P.V. Sotsializatsiia: problemy formuvannia kultury ukrainskoi molodi. Pedagogika i psykholohiia formuvannia tvorchoi osobystosti: problemy i poshuky: Zb. nauk. pr. Kyiv-Zaporizhzhia, 2003. Vyp. 27. S. 87-93.
- [13] Natsionalna prohrama vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi v Ukraini (proekt). Osvita Ukrainy. 2004. № 94. S. 6-10.
- [14] Bezpalko O.V. Sotsialna pedagogika v skhemakh i tablytsiakh: navchalnyi posibnyk. K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2003. 134 s
- [15] Yevtukh M.B., Serdiuk O.P. Sotsialna pedagogika: pidruchnyk. K.: MAUP, 2002. 232 s.
- [16] Mudrik A.B. Obshhenie v processe vospitaniia. M.: Pedagogicheskoe obshhestvo Rossii, 2001. 178 s.
- [17] Tsekhmistrova Student KhKhI stolittia ta vyklyky chasu. Novi tekhnolohii navchannia: naukovo-metodychnyi zbirnyk / red. kol. O.P. Hrebelyk (hol. red.) ta inshi. K.: In-t innovatsiinykh tekhnolohii i zmistu osvity, 2008. №5. Vyp. 53. S. 8-11.
- [18] Yumatova V.Iu. Profesiina pidhotovka studentiv pedagogichnoho instytutu. K.: Vyshcha shkola, 19 s.
- [19] Yevtukh M.B. Metodolohichni zasady rozbudovy osobystisno-orijentovanoi navchalnoi diialnosti u vyshchii shkoli. Filosofiia osvity XXI stolittia: Problemy i perspektyvy: Zb. nauk. pr. K.: Znannia, 2000. S. 42-50.
- [20] Volkov O.S. Zalezhnist tsinnisnykh orijentatsii studentiv vid zminy vydiv diialnosti. Sotsialnyi pedagog. 2002. №7. S. 58-67.
- [21] Skok M.A. Tsinnisni orijentatsii osobystosti suchasnoho studenta. Chernihivskiy derzhavnyi pedagogichnyi universytet imeni T. H.Shevchenka.

**Електронний фаховий журнал
«Теорія та методика управління освітою» том 1 (22) (2019)**

Visnyk ChDPU. Chernihiv, 2002. Vyp. 11: Seriia: Psykholohichni nauky. S. 128-132.

[22] Kuteeva V.P. Formirovanie poznavatel'noj aktivnosti budushhih specialistov. Psihologicheskie problemy formirovanija specialista v vuze: Mezhvuz. sb. nauch. trud. Saransk, 1989. S. 105-109.

[23] Zeer Je.F. Krizisy professional'nogo stanovlenija lichnosti. Psihologicheskij zhurnal. T. 18. # 6. S.35-44.

[24] Lozova V.A. Stratehichni pytannia suchasnoi dydaktyky. Rozvytok pedahohichnoi i psykholohichnoi nauky v Ukraini Ch.1Kharkiv: OVS, 2002. S.96-97.

[25] Honcharov O.M. Prohrama doslidzhennia psykhosotsialnykh chynnykiv adaptatsii molodoi liudyny do navchannia u VNZ ta maibutnoi profesii. Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. 2004. №6 S. 76 – 78.

[26] Plotnikov P.V. Vlada molodi, molod vladi – shliakh do pryskorennia sotsializatsii. Sotsializatsiia osobystosti: Zb. nauk. pr. / Za zah. red. prof. A.I. Kapskoi. K.: Lohos, 2002. T. KhYI. S.11-23.

Матеріали подано в авторській редакції